Valiokunnan mietintö TaVM 1/2019 vp─ K 1/2019 vp

Talousvaliokunta

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2018

JOHDANTO

Vireilletulo

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2018 (K 1/2019 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- yliasiamies Mikko Kosonen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- asiamies Tapio Anttila, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Veera Heinonen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtava lakimies Jorma Jaalivaara, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Katri Vataja, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Sitran toiminnan ja arvioinnin lähtökohdat

Sitran toiminnan perusajatus, lähtökohdat ja teemat ovat arvioinnin kohteena olevana vuonna 2018 rakentuneet pitkälti aiempina vuosina määritellylle perustalle. Samalla Sitran asemaa ja toimintaedellytyksiä julkisena toimijana on pyritty määrittämään ja täsmentämään vuonna 2018 hyväksytyn lakiuudistuksen kautta ja laajemmassa parlamentaarisessa keskustelussa. Sitran tehtäviä, hallintoa ja rahoitusta arvioinut parlamentaarinen työryhmä luovutti loppuraporttinsa 29.3.2019.

Talousvaliokunta on aiemmissa Sitran toimintaa ja Sitraa koskevasta lainsäädännöstä antamissaan mietinnöissä korostanut Sitran asemaa kokeilevana tulevaisuustalona. Talousvaliokunta pitää tätä edelleen keskeisenä lähtökohtana. Valiokunta toteaa samalla, ettei se tässä yhteydessä arvioi yksityiskohtaisesti tulevia Sitran asemaan ja valmisteilla oleviin lainsäädäntöehdotuksiin liittyviä ratkaisuja vaan tarkastelee yleisemmin Sitran luonnetta ja vuoden 2018 toimintakertomuksen kohteena olevia toimia. Monet tässä esille tuodut Sitran toimintaan liittyvät avainkysymykset ja havainnot liittyvät kuitenkin myös suunnitteilla oleviin uudistuksiin ja ovat samansuuntaisia myös elokuussa 2019 julkaistun Sitran kokoavan arvioinnin kanssa.

Valmis
5.0

Sitran painopisteet

Talousvaliokunta katsoo, että Sitran teemat ja avainalueet ovat olleet yleisesti oikeaan osuneita, ja Sitra on tätä kautta onnistunut tunnistamaan keskeisiä megatrendejä ja tuomaan yhteiskunnallisen keskustelun ja toimien kohteeksi ajankohtaisia teemoja.

Vuoden 2018 toiminnassa huomionarvoista on erityisesti Sitran asema kansainvälisenä kiertotalouden ja ilmastotoimien edelläkävijänä. Tätä ilmentää myös Sitran palkitseminen maailman parhaana julkisen sektorin kiertotaloustoimijana maailman talousfoorumin yhteydessä tammikuussa 2018. Ilmastotoimien osalta esimerkkinä keskustelun valtavirtaistumisesta ja Sitran toiminnan lähentymisestä kansalaisten arkeen voidaan mainita ns. elämäntapatesti, joka oli tarkastelujaksolla tehty yli 550 000 kertaa.

Yksi Sitran teemoista on uudistumiskyky. Talousvaliokunta pitää tärkeinä Sitran julkaisemassa Kansanvallan peruskorjaus -raportissa tehtyjä havaintoja ja niiden pohjalta käynnistynyttä jatkotyötä. Sitran ilmiöpohjainen lähestymistapa liittyy monilla tasoilla hallinnon ja yhteiskunnallisten päätöksentekomekanismien kehittämiseen. Keskeistä on myös tämän ajattelun välittyminen eteenpäin: talousvaliokunta kiinnittää tältä kannalta huomiota erityisesti kestävän talouspolitiikan kursseihin ja virkamiesjohdolle suunnattuihin Uudistuja-kursseihin.

Sitran toimintatapa

Sitran toimintatavassa keskeistä on toimia systeemisen muutoksen mahdollistajana muutosprosessien eri vaiheissa: ajatusten herättämisessä, konkreettisessa tekemisessä sekä parhaiden käytäntöjen skaalaamisessa ja rahoittamisessa. Suurin osa resursseista kohdistuu toimintamallien kehittämiseen ja kokeiluun.

Talousvaliokunta pitää Sitran toimintamallia onnistuneena. Tärkeää on, etteivät kokeilut ja hankkeet jää irrallisiksi, vaan yhdistyvät muualla taloudessa ja yhteiskunnassa toteutettaviin uudistuksiin. Kokeilevista lähtökohdista huolimatta hankkeissa tulee huomioida myös toiminnan tehokkuus ja kustannustietoisuus. Keskeistä on myös, ettei Sitra pyri korvaamaan muita markkinatoimijoita tai aiheuta markkinahäiriöitä vaan toimii alullepanijana, joka irtautuu kokeiluista oikeaaikaisesti.

Sitran rooliin keskustelun avaajana liittyy myös arvioinneissa esiin tullut ajatus siitä, että yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kannalta ratkaisevaa on paitsi se, mitä tehdään, myös se, miten asioita tehdään. Tältä kannalta Sitran työn tietopohjaisuus, laaja-alaisuus ja avoin yhteiskunnallinen keskustelu ovat keskeisiä.

Sitraa määrittävä lainsäädäntöympäristö

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että Sitran itsenäistä asemaa ja toimintaedellytyksiä on vuonna 2018 pyritty turvaamaan sekä lakimuutosten että parlamentaarisen työryhmän kautta. Sitrasta annetun lain muutosten myötä Sitran hallinto-oikeudellinen asema on selkiytynyt. Lainuudistuksen tavoitteena on ollut toisaalta varmistaa johdonmukaisuus Sitran julkisoikeudellisen aseman ja hallinto-oikeudellisen sääntelyn kanssa ja toisaalta turvata Sitran toimintaedellytykset

nopeana ja kokeilevana toimijana. Talousvaliokunta on tarkastellut Sitran asemaa asiaa koskevassa mietinnössään (TaVM 23/2018 vp — HE 192/2018 vp).

Sitraa koskevaa lainsäädäntöä ollaan edelleen uudistamassa. Tavoitteena on vahvistaa Sitran parlamentaarista ja laaja-alaista ohjausta ja turvata rahaston toiminnan riippumattomuutta. Tämä liittyy sekä Sitran asemaa tarkastelleen parlamentaarisen työryhmän työhön ja osaltaan myös Sitran elokuussa 2019 julkaistussa arvioinnissa esiin nousseiden kehittämistavoitteiden toteuttamiseen. Näissä pidettiin tärkeänä mm. nykyistä laajempaa kontaktipintaa ja yhteydenpitoa eduskuntaan. Laajempi kontaktipinta myös eduskuntaan voi samalla sekä lisätä Sitran toiminnan vaikuttavuutta että mahdollistaa toiminnan tehokkaan ja läpinäkyvän valvonnan. Talousvaliokunta arvioi tätä koskevia ehdotuksia erikseen lainuudistuksen yhteydessä mutta pitää suunniteltujen uudistusten lähtökohtana olevaa Sitran riippumattomuuden turvaamista keskeisenä.

Kokoavia huomioita

Itsenäisen ajatuspajan rooli ja toiminnan merkityksellisyys edellyttävät Sitralta ajoittain myös ristiriitoja herättäviä keskustelunavauksia. Kokeilevaan toimintatapaan sisältyy jo määritelmällisesti myös epäonnistumisen riski. Sitran toiminnan luonne, vaikuttavuus ja sisällöllinen riippumattomuus edellyttävät myös riittäviä resursseja ja taloudellista riippumattomuutta. Tähän kytkeytyy keskustelu Sitran hallinnollisesta ja rahoituksellisesta asemasta. Itsenäinen asema edellyttää Sitralta vastuullista ja avointa suhdetta yhteiskuntaan sekä toiminnan läpinäkyvyyttä ja arviointia. Toisaalta Sitran erityinen rooli ja läpinäkyvyyden tarve on tunnistettava myös toiminnan valvonnassa ja Sitraa koskevassa sääntelyssä. Vaikka keskusteluyhteyden tiivistämistä tarvitaan ja ajatukset Sitran parlamentaaristen rajapintojen laajentamisesta ovat perusteltuja, myös tätä koskevien uudistusten lähtökohtana tulee olla Sitran itsenäinen, kokeileva ja tulevaisuuteen katsova rooli.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 1/2019 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö TaVM 1/2019 vp

Helsingissä 20.9.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juhana Vartiainen kok
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Riitta Mäkinen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Janne Sankelo kok
jäsen Joakim Strand r
jäsen Hussein al-Taee sd
jäsen Veikko Vallin ps
jäsen Tuula Väätäinen sd
varajäsen Olli Immonen ps
varajäsen Jussi Saramo vas
varajäsen Heikki Vestman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen